

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КЕРЕКЕША-ПОПОВА ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 378.09.011.3-051-057.21:005.336.2(043.3)

**ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ
У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Бердянськ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Бердянському державному педагогічному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Жигірь Вікторія Іванівна,
Бердянський державний педагогічний університет, декан факультету фізико-математичної, комп'ютерної та технологічної освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Горбатюк Роман Михайлович,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, професор кафедри машинознавства і транспорту;

кандидат педагогічних наук, доцент
Грушева Алла Андріївна,
Університет державної фіскальної служби України, доцент кафедри менеджменту.

Захист відбудеться «06» квітня 2020 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 18.092.01 в Бердянському державному педагогічному університеті за адресою: 71118, м. Бердянськ, вул. Шмідта, 4, 1 поверх, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Бердянського державного педагогічного університету (71118, м. Бердянськ, вул. Шмідта, 4) та на сайті університету (<http://bdpu.org/svr/svr18-092-01/>).

Автореферат розісланий «05» березня 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.М. Крамаренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Стратегія розвитку української освіти, спрямована на європейську інтеграцію та світову глобалізацію, знайшла своє відображення в Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Законопроекті «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (2019), Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (2011), Розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» (2018), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018), Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року (2019), «Педагогічній Конституції Європи» (2013), «Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» (2016) та визначила вимоги суспільства до підготовки компетентних педагогів, здатних на високому рівні реалізовувати професійну діяльність у закладах освіти. Ці вимоги першою чергою стосуються майбутніх інженерів-педагогів для системи професійної (професійно-технічної) освіти в Україні, бо саме вони організують особистісний, пізнавальний та професійний розвиток учнів (майбутніх кваліфікованих робітників), оцінюють результати їх діяльності, формують учнівський колектив, управляють взаємодією багатьох суб'єктів освітнього процесу в межах своїх повноважень, застосовуючи різні стилі керівництва, лідерські якості тощо.

Професійно-педагогічна діяльність майбутніх інженерів-педагогів у сучасних умовах функціонування закладів професійної освіти (ЗПО) пов'язана не лише з виконанням ними суто педагогічних функцій, а й з управлінням навчально-пізнавальною діяльністю учнів, колективом учнів та освітнім процесом у цілому. Сучасний інженер-педагог зобов'язаний вміти розв'язувати проблемні педагогічні ситуації та розуміти причини їх виникнення, аналізувати та прогнозувати розвиток і саморозвиток учнів, планувати, прогнозувати й контролювати процес їх навчання й виховання, приймати ефективні, виважені й самостійні рішення. Отже, йдеться про специфічну функцію майбутніх інженерів-педагогів у ЗПО – управлінську, ефективно виконання якої передбачає забезпечення гарантованого рівня освіченості майбутніх кваліфікованих робітників, досягнення ними прогнозованого результату із заздалегідь визначеними витратами ресурсів. Такі цільові настанови зумовлюють потребу педагогічної науки та практики щодо пошуку шляхів удосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів і ставлять пріоритетом формування в них управлінської компетентності.

Аналіз наукових джерел свідчить про те, що упродовж останніх десятиліть дослідники значної уваги надають проблемі підготовки майбутніх фахівців у закладах професійної освіти (К. Баханов, І. Богданов, О. Гуренко, Л. Коваль, А. Литвин, Н. Ничкало, Л. Петухова, В. Радкевич, Л. Руденко, П. Сікорський, А. Селецький, І. Соколова та ін.).

Різні аспекти професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів представлено в дослідженнях широкого кола науковців, а саме: соціально-

педагогічні та психолого-педагогічні – висвітлено в працях С. Артюха, А. Ашерова, С. Батишева, Н. Брюханової, Р. Гуревича, Е. Зеєра, І. Каньковського, О. Коваленко, В. Лабунця, Г. Сажко, та ін.; методичні – Р. Горбатюка, Н. Грохольської, М. Лазарева, П. Лузан, Л. Тархан, В. Хоменка, О. Щербак та ін.

Формування різних видів професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів розглянуто в дисертаціях Д. Гельфанової (професійно-математична), С. Ігнатенко (фахова), М. Самойлової (дослідницька), З. Сейдаметової (інформаційна), Р. Сулейманова (дизайнерська), Л. Тархан (дидактична), А. Хатько (інформатична), Г. Умерової (аналітична), Л. Усеїнової (професійно-практична), О. Чернеги (економічна) та ін.

Формування управлінської компетентності в професійній підготовці різних фахівців було предметом досліджень Н. Андрущенко (менеджерів економічного профілю), А. Грушевої (бакалаврів економічних спеціальностей), Т. Гури (випускників електромашинобудівних спеціальностей), Ю. Дубревського (фахівців фізичного виховання і спорту), А. Клімова (менеджерів), В. Король (офіцерів пожежної безпеки), Л. Макодзей (магістрів лісового господарства), Р. Шаповал (керівника дошкільного навчального закладу) та ін.

Питанням формування управлінської компетентності майбутніх педагогів присвячено праці В. Андрущенка, В. Бондаря, Р. Вдовиченко, Л. Даниленко, Г. Єльнікової, В. Жигір, І. Лікарчука, В. Лугового, В. Маслова, В. Олійника, Є. Павлютенкова, М. Поташника, О. Романовського, В. Свистун, Є. Хрикова, І. Ширшової та ін.

Аналіз здобутків і результатів наукових досліджень, практики професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів дозволив визначити суперечності між:

- підвищеними вимогами ЗПО до виконання інженерами-педагогами управлінських функцій та недостатнім станом їх управлінської підготовки в закладах вищої освіти;
- потребою формування в майбутніх інженерів-педагогів управлінської компетентності та недостатньою розробленістю змісту їх управлінської підготовки та її навчально-методичного забезпечення;
- необхідністю застосування сучасних підходів до формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки та відсутністю цілісної моделі її формування.

Актуальність проблеми дослідження, її практична значущість, необхідність розв'язання виявлених об'єктивних суперечностей зумовили вибір теми дисертації: **«Формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри професійної освіти Бердянського державного педагогічного університету «Підготовка майбутніх фахівців у ракурсі інноваційних тенденцій розвитку сучасної освіти», затвердженої вченою радою Бердянського державного педагогічного університету (протокол № 10 від 04 травня 2012 року). Тему дисертації затверджено Вченою радою Бердянського державного педагогічного університету (протокол № 10 від 25 лютого

2016 року) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 6 від 27 вересня 2016 року).

Об'єкт дослідження – професійно-педагогічна підготовка майбутніх інженерів-педагогів.

Предмет дослідження – формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз психолого-педагогічної та управлінської літератури з метою виявлення особливостей управлінської складової в професійно-педагогічній підготовці майбутніх інженерів-педагогів та з'ясування сутності основних понять дослідження.

2. Визначити критерії, показники та рівні сформованості управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки.

3. Теоретично обґрунтувати та розробити модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки.

4. Розробити й апробувати навчально-методичне забезпечення формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки.

5. Експериментально перевірити ефективність моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки.

Для виконання поставлених завдань використано **методи дослідження:**

– *теоретичні*: системний та проблемно-цільовий аналіз нормативних документів, педагогічної та управлінської літератури – для зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему та уточнення понятійного апарату дослідження; узагальнення теорії та практики професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів з метою виявлення особливостей формування в них управлінської компетентності; моделювання – для розробки моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки;

– *емпіричні*: цілеспрямоване педагогічне спостереження за навчальною діяльністю студентів під час вивчення управлінських дисциплін та її аналіз; діагностика (анкетування, тестування, бесіда, опитування) – для оцінки рівнів сформованості управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів; педагогічний експеримент – для перевірки ефективності розробленої моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки; статистичні – для встановлення наукової вірогідності отриманих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *вперше* теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки, яка складається з цільового, методологічного, процесуального та діагностувального блоків; забезпечує результат, яким є сформована управлінська компетентність майбутніх інженерів-педагогів; передбачає навчально-методичне забезпечення їх професійно-педагогічної підготовки (зміст, форми, методи, засоби навчання) та реалізується за створених організаційно-педагогічних умов (конкретизація змісту професійно-педагогічної підготовки модулями управлінського контенту; практична спрямованість професійно-педагогічної підготовки; активізація самостійної роботи студентів при вивченні управлінських дисциплін); визначено сутність понять «професійно-педагогічна підготовка майбутніх інженерів-педагогів», «управлінська компетентність майбутніх інженерів-педагогів»;

- *уточнено* термінологічний апарат у контексті формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів, а саме: «професійна компетентність майбутніх інженерів-педагогів», «управлінська компетентність фахівця», тлумачення яких орієнтоване на предмет дослідження; критерії та показники сформованості управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки;

- *удосконалено* зміст професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів завдяки впровадженню модулів управлінського контенту, управлінських дисциплін та їх навчально-методичного забезпечення;

- *подальшого розвитку* набули ідеї використання компетентнісного, діяльнісного, особистісного та системного підходів у професійно-педагогічній підготовці майбутніх інженерів-педагогів; наукові положення щодо формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому що створено та впроваджено в процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 015 Професійна освіта: *дидактичні комплекси* навчального модуля «Менеджмент у професійній освіті» до нормативної дисципліни «Методологічні засади професійної освіти» та дисципліни вільного вибору студентами «Педагогічний менеджмент у професійній освіті», що містять навчальні програми, матеріали лекцій, семінарсько-практичних занять, матеріали для самостійної роботи студентів, контрольньо-діагностувальні матеріали; *навчально-методичні посібники* «Менеджмент у професійній освіті» та «Педагогічний менеджмент у професійній освіті».

Матеріали дослідження впроваджено в освітній процес Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 57–08/182 від 19.02.2019 року), Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 68–19–14 від 21.02.2019 року); Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (№ 604/01–60/09 від 25.02.2019 р.); Уманського державного педагогічного університету імені Павла

Тичини (довідка № 355/01 від 21.02.2019 р.); Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків) (довідка № 106–02–96 від 08.04.2019 року).

Матеріали дослідження можуть бути використані в закладах вищої освіти під час професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів, а також у процесі підвищення кваліфікації інженерів-педагогів у закладах післядипломної освіти.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження доповідалися й обговорювалися на науково-практичних конференціях: *міжнародних*: «Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування» (Львів, 2016); «Актуальні проблеми психології і педагогіки» (Харків, 2017); «Психологія та педагогіка: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування» (Львів, 2017), «Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень» (Київ, 2019), «Пріоритетні напрямки вирішення актуальних проблем виховання і освіти» (Харків, 2019).

Публікації. Основні теоретичні положення й висновки дисертації відображено в 13 одноосібних публікаціях автора, з них: 5 статей у наукових фахових виданнях України з психолого-педагогічних наук, 1 стаття в зарубіжних наукових виданнях, 5 тез доповідей у матеріалах конференцій, 2 навчально-методичні посібники.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (484 позиції на 47 с.), 6 додатків (76 с.). Загальний обсяг дисертації – 317 сторінок, з яких 187 сторінок основного тексту. Робота містить 16 таблиць і 6 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми та доцільність її наукової розробки; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження; охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, подано інформацію про впровадження й апробацію результатів дослідження, відомості про публікації, в яких відображено основні теоретичні положення, висновки дисертаційного дослідження, а також подано його структуру.

У першому розділі **«Теоретичні засади формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки»** розглянуто управлінську складову професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів, охарактеризовано сутність їх управлінської компетентності та визначено її структуру.

Теоретичний аналіз джерельної бази дослідження (Е. Абільтарова, В. Безрукова, Р. Горбатюк, Е. Зеєр, Є. Климова, О. Коваленко, Т. Сулима та ін.) дав змогу констатувати, що професійна діяльність інженерів-педагогів має інтегративний характер. Вона поєднує в собі інженерну та педагогічну складові.

У закладах професійної освіти інженер-педагог (викладач професійного навчання, майстер професійного навчання) виконуючи професійно-педагогічну та

виробничо-педагогічну діяльність, крім навчальної, виховної, розвивальної, методичної, організаційної, діагностувальної здійснює управлінську функцію (Н. Ерганова, І. Каньковський, З. Ковальчук, Є. Маторін, О. Сердюкова, Л. Тархан, В. Хоменко та ін.), пов'язану з управлінням освітнім процесом, навчанням, вихованням, розвитком учня та колективом учнів. Тож, в процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів враховано специфічні управлінські властивості та характеристики їх професійно-педагогічної діяльності, управлінські відносини між суб'єктами освітнього процесу.

З огляду на функції, які майбутні інженери-педагоги мають виконувати в професійно-педагогічній діяльності, управлінську діяльність розглянуто як систему дій, яка реалізується завдяки мотивації, цілеутворенню, плануванню, прогнозуванню, організації, контролю та діагностиці в освітньому процесі, навчанні, вихованні, розвитку учня та колективу учнів закладів професійної світи.

На підставі вивчення освітніх стандартів, аналізу теорії та практики професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів з'ясовано основні вимоги до них, які полягають в здатності реалізовувати інноваційні освітні проекти, здійснювати пошук та упровадження найбільш раціональних та ефективних методів, форм і засобів організації навчання, виховання й розвитку майбутніх кваліфікованих робітників, вирішувати комплекс навчально-виробничих проблем та здійснювати управління освітнім процесом.

У дисертації з'ясовано, що в професійній підготовці майбутніх інженерів-педагогів виділяють дві рівнозначні складові – професійно-педагогічну та професійно-виробничу (З. Болтаєва, Н. Брюханова, О. Коваленко, В. Ледньов, О. Мельниченко, Л. Тархан та ін.). Зроблено висновок про те, що професійно-педагогічна підготовка має бути спрямована на формування в майбутніх інженерів-педагогів управлінської компетентності, що призведе до удосконалення їх професійно-педагогічних можливостей.

На основі аналізу особистісного (В. Болотов, З. Вітер, М. Головань, В. Міляєва, В. Сластьонін та ін.), акмеологічного (С. Батишев, А. Деркач, Т. Дулинець, С. Ткачук, В. Трофімова та ін.) та діяльнісного (К. Абульханова-Славська, І. Козич, О. Ларионова, Ю. Пінчук, О. Чубарук та ін.) підходів уточнено сутність поняття «професійна компетентність фахівця» – як інтегрована якість особистості, що передбачає формування практичних умінь та навичок на основі теоретичних знань, розвиток професійних мотивів і цінностей, значущих особистісних якостей та забезпечує здатність виконувати професійні функції, самостійно розв'язувати професійні проблеми та ситуації.

Визначено, що професійну компетентність майбутніх інженерів-педагогів розглядають як інтегровану якість особистості, що передбачає формування практичних умінь та навичок на основі теоретичних знань, розвиток професійних мотивів і цінностей, значущих особистісних якостей та забезпечує їм здатність виконувати відповідні функції у професійній діяльності, самостійно розв'язувати професійні проблеми та ситуації з результативного навчання, виховання та розвитку майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної освіти. Професійна

компетентність майбутніх інженерів-педагогів виступає як результат їх професійної підготовки та як важлива умова її ефективності.

У дисертації на основі визначень В. Фефелової, А. Таюрського, Л. Берлим, А. Деркач, З. Вітер та О. Зиминої поняття «управлінська компетентність фахівця» трактуємо як інтегровану якість особистості, що виражається в сформованості управлінських мотивів та цінностей, вмінь та навичок, знань, професійно важливих якостей особистості, які дозволять ефективно здійснювати управлінську діяльність (ставити цілі, планувати, прогнозувати результати, організовувати, контролювати, здійснювати аналіз, приймати управлінські рішення) та самостійно розв'язувати управлінські проблеми та ситуації в професійній діяльності.

У розділі з'ясовано, що управлінська компетентність майбутніх інженерів-педагогів має складну структуру, що містить компоненти: мотиваційний – інтерес до управлінської діяльності в закладах професійної освіти та до вивчення управлінських дисциплін; прагнення до самостійного оволодіння управлінськими вміннями та навичками, здобуття управлінських знань, реалізації управлінських здібностей, можливостей, особистісних якостей; ціннісні орієнтації в управлінській діяльності; діяльнісний – управлінські вміння та навички, що забезпечують якісну реалізацію управлінських функцій: інформаційно-аналітичні, планувально-прогностичні, організаторські, операційні, діагностувальні, самоменеджменту; наявність досвіду управлінської діяльності (здатність визначати стратегію навчальної діяльності учня та колективу учнів; здійснювати педагогічний і прогностичний аналіз, проектувати цілі, здійснювати планування, організацію та контроль освітнього процесу, виховання, розвитку, навчально-пізнавальної діяльності учня та колективу учнів; здатність до прийняття управлінських рішень у стратегічній, тактичній та оперативній перспективі); когнітивний – знання про зміст, методи, форми та технології управлінської діяльності (основи планування й нормування освітнього процесу, власної праці, організації діяльності учнів та власної діяльності, сучасних теорій лідерства та командного управління, видів, методів та засобів управлінського контролю та ін.); особистісний – сукупність професійно важливих для управлінської діяльності якостей особистості: комунікативні (культура спілкування, встановлення зв'язків, контактів, сумісність, здатність до спільної праці, толерантність, тактовність, переконливість, емпатійність, вміння запобігати конфліктам й ефективно їх вирішувати), морально-етичні (гуманізм, повага, справедливість, гідність, совість, толерантність), вольові (домінантність, витримка, упевненість, рішучість, обов'язковість, дисциплінованість), організаторські (цілеспрямованість, ініціативність, організованість, наполегливість, послідовність, спостережливість, лідерство), а також орієнтація на самовдосконалення і саморозвиток в управлінській діяльності (самоменеджмент).

Указано, що всі компоненти управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів існують не ізольовано один від одного, а тісно взаємопов'язані між собою, проявляються в управлінській діяльності та спрямовані на реалізацію сукупності управлінських функцій.

У другому розділі «**Модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки**» схарактеризовано модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки; описано навчально-методичне забезпечення формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки.

Розроблена в дослідженні модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки включає цільовий, методологічний, процесуальний та діагностувальний блоки. В її основу покладено обґрунтовані структурні компоненти, які перебувають у логічному взаємозв'язку та системній єдності: мета, завдання, методологічні підходи і принципи, зміст (модулі управлінського контенту, управлінські дисципліни), форми організації освітнього процесу, методи та засоби навчання, організаційно-педагогічні умови, критерії, показники та рівні сформованості умінь, навичок та знань, а також передбачуваний результат.

Модель містить мету (сформувати середній та високий рівень управлінської компетентності), яка визначає зміст та основні завдання процесу професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів (формування в студентів мотивів і цінностей управлінської діяльності в закладах професійної освіти; набуття управлінських умінь та навичок для аналізу, планування, організації, здійснення, регулювання, контролю освітнього процесу, оцінки його результатів і прийняття ефективних рішень; засвоєння управлінських знань як теоретичної бази в галузі управління освітнім процесом, навчанням, вихованням та розвитком учня, колективом учнів; розвиток професійно важливих управлінських якостей особистості). Модель ґрунтується на методологічних підходах (компетентнісний, діяльнісний, особистісний, системний) та принципах (загальнодидактичні (науковості, системності та послідовності, оптимізації навчання, єдності теорії та практики, свідомості й активності, цілісності), специфічні (проблемної ситуативності та мотивації навчальної діяльності)), а також акумулює форми організації освітнього процесу (лекції (проблемна, візуалізація, прес-конференція, дискусія), семінарсько-практичні заняття (семінар-дискусія, семінар-дослідження, практичні роботи), самостійна робота, педагогічна практика), методи (бесіда, дискусія, блок-опитування, метод аналізу педагогічних ситуацій, метод проєктів, метод мозкової атаки та дослідницькі методи) та засоби (словесні (навчально-методичні посібники), візуальні (навчальні фільми, таблиці, схеми, презентації), інформаційно-комунікаційні (комп'ютери, ноутбуки, планшети, мультимедійний проєктор)) формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки.

Побудова моделі зорієнтована на перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Її структурними компонентами є компоненти управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів (мотиваційний, діяльнісний, когнітивний та особистісний), організаційно-педагогічні умови (конкретизація змісту професійно-педагогічної підготовки модулями управлінського контенту; практична спрямованість професійно-

Рис. 1 Модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки

педагогічної підготовки; активізація самостійної роботи студентів при вивченні управлінських дисциплін) за яких здійснюється процес професійно-педагогічної підготовки, а також критерії (мотиваційний, діяльнісний, когнітивний та особистісний), показники (мотиваційний – інтерес до управлінської діяльності в закладах професійної освіти та до вивчення управлінських дисциплін, наявність ціннісних орієнтацій в управлінській діяльності; діяльнісний – рівень сформованості управлінських умінь і навичок (інформаційно-аналітичних, планувально-прогностичних, організаторських, операційних, діагностувальних, самоменеджменту), наявність досвіду управлінської діяльності, здатність до прийняття управлінських рішень; когнітивний – обсяг, рівень та якість управлінських знань, розуміння сутності й змісту майбутньої управлінської діяльності в закладах професійної освіти; особистісний – сформованість професійно важливих якостей особистості: комунікативних, морально-етичних, вольових, організаторських, а також орієнтація на самовдосконалення і саморозвиток в управлінській діяльності) та рівні (високий, середній, низький) управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів.

Результатом реалізації моделі є середній та високий рівні сформованості управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки.

Запропонована модель має чітку науково-теоретичну основу, логічну стрункість та послідовність виконання професійних вимог до професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів.

У розділі описано навчально-методичне забезпечення (зміст, форми організації освітнього процесу, методи й засоби навчання), використання якого сприяє формуванню елементів управлінської компетентності (мотиви, цінності, уміння й навички, знання, професійно важливі управлінські якості особистості) та дозволяє створити єдину логічну систему професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка ефективності моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки»** подано програму експериментального дослідження з перевірки ефективності моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки та проаналізовано результати експериментального дослідження з оцінки її ефективності.

Здійснено педагогічний експеримент з перевірки ефективності розробленої моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки на підготовчому, практичному та завершальному етапах, кожен з яких передбачав вирішення експериментальних завдань, дотримання та виконання яких допомогло перевірити теоретичні положення дослідження.

Проаналізовано вплив моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки на

кожен з її компонентів згідно критеріям та показникам її сформованості (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та особистісного).

Проведено діагностику рівнів сформованості управлінської компетентності за допомогою таких методів дослідження: мотиваційний компонент – методика «Мотивація професійної діяльності» (за К. Замфір в модифікації А. Реана), тест на виявлення професійної спрямованості студентів, діагностики векторів спрямованості (за Б. Бассом), опитувальники мотивації професійної діяльності та мотивів вибору педагогічної професії; когнітивний компонент – комплексний тест з дисциплін «Менеджмент у професійній освіті», «Методологічні засади професійної освіти», «Педагогічний менеджмент у професійній освіті»; діяльнісний компонент – комплекс педагогічних задач управлінського характеру, діагностики стилів керівництва, визначення домінуючого стилю прийняття рішень (за А. Роуе), аналіз обмежень; особистісний компонент – тести на визначення таких показників: типу особистості (за С. Деллінгер); адекватності самооцінки студентів, зокрема у співвідношенні з оцінкою академічної групи; професійно-важливих якостей студентів; рівня сформованості вольових якостей (на основі шкали локусу контролю Дж. Роттера); рівня застосування вольових зусиль; рішучості (за Е. Берном); комунікативних та організаторських здібностей; сформованості гуманістичних педагогічних цінностей; типових способів реагування на конфліктні ситуації.

На початок констатувального експерименту розроблено профіль управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів, зокрема вимоги щодо необхідного рівня її сформованості згідно обраних критеріїв та показників: 1) мотиваційний критерій – високий рівень (внутрішня мотивація) або середній рівень (зовнішня позитивна мотивація); високий рівень (спрямованість на діяльність та її результат або на спілкування та взаємодію); 2) когнітивний критерій – високий рівень знань управлінського складника майбутньої професійної діяльності; 3) діяльнісний критерій – високий рівень управлінських умінь і навичок; передбачуваний змішаний стиль керівництва з переважаючим демократичним; аналітичний та концептуальний стиль прийняття управлінських рішень; 4) особистісний критерій – домінуючий тип особистості «трикутник» та «коло»; адекватна самооцінка та достатня міра критичності; високий рівень інтернальності; високий рівень рішучості, комунікативних та організаторських здібностей, сформованості гуманістичних педагогічних цінностей; основні стратегії поведінки під час конфліктної ситуації співробітництво та компроміс.

За результатами констатувального експерименту встановлено фактичний стан та рівень досліджуваних характеристик майбутніх інженерів-педагогів, що підтвердило необхідність запровадження відповідних організаційно-педагогічних умов та навчально-методичного забезпечення з таким розподілом акцентів згідно компонентів управлінської компетентності: мотиваційний компонент – організація особистісного впливу щодо зміни відношення студентів до освітнього процесу, його результатів та суб'єктів діяльності; когнітивний компонент – модифікація наповнення навчального матеріалу; діяльнісний компонент – врівноваження передбачуваних стилів керівництва (враховуючи їхні позитивні сторони) з

домінуванням демократичного стилю; формування вмінь та навичок прийняття управлінських рішень з переважанням аналітичного та концептуального стилів; сприяння трансформації існуючих функціональних обмежень студентів в сильні сторони; особистісний компонент – формування комунікативних умінь та навичок з врахуванням особливостей лідерської поведінки; розвиток вольових якостей з високим локусом контролю; тренування способів реагування на конфліктні ситуації з врахуванням професійних морально-етичних цінностей; формування організаторських умінь та навичок на основі адекватно рішучих дій.

Розглянуто моніторинг як метод відстеження результативності розробленої моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки з метою оцінювання ефективності її функціонування на констатувальній, формувальній та контрольній стадіях практичного етапу дослідження, для цього використано методи тестування, анкетування, вирішення педагогічних задач управлінського характеру та педагогічне спостереження. Освітній моніторинг використано згідно двох рівнів його функціонування: індивідуальному рівні: самооцінки студентами якості своєї управлінської компетентності; локальному рівні: оцінювання закладом вищої освіти майбутніх інженерів-педагогів щодо якості освіти, досягнення ними поставленої мети в опануванні вимог відповідного рівня сформованості управлінської компетентності за визначеними показниками. Протягом педагогічного експерименту студентів було зорієнтовано на систематичний процес самовдосконалення щодо формування управлінської компетентності у процесі професійно-педагогічної підготовки.

Проаналізовано експериментальні дані, що засвідчили якісні зміни в рівнях сформованості управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів: зменшення кількості студентів на низькому та середньому рівнях в ЕГ (на 9,42 % і 5,07 % відповідно) та низькому рівні КГ (на 3,04 %); збільшення кількості студентів на середньому та високому рівнях КГ (на 1,52 % і 1,52 % відповідно) та на високому рівні в ЕГ (на 14,49 %) та, що підтверджено використанням методів математичної статистики, зокрема розрахунку непараметричного критерію Пірсона χ^2 та t -критерію Стьюдента.

Динаміку формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів в процесі професійно-педагогічної підготовки подано в таблиці 1 та на рис. 2.

Таблиця 1

Динаміка формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів (%)

Рівень	На початок експерименту				На кінець експерименту			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
Низький	40	30,31	39	28,26	33	27,27 (-3,04)	26	18,84 (-9,42)
Середній	64	48,48	72	52,17	66	50,00 (+1,52)	65	47,10 (-5,07)
Високий	28	21,21	27	19,57	30	22,73 (+1,52)	47	34,06 (+14,49)

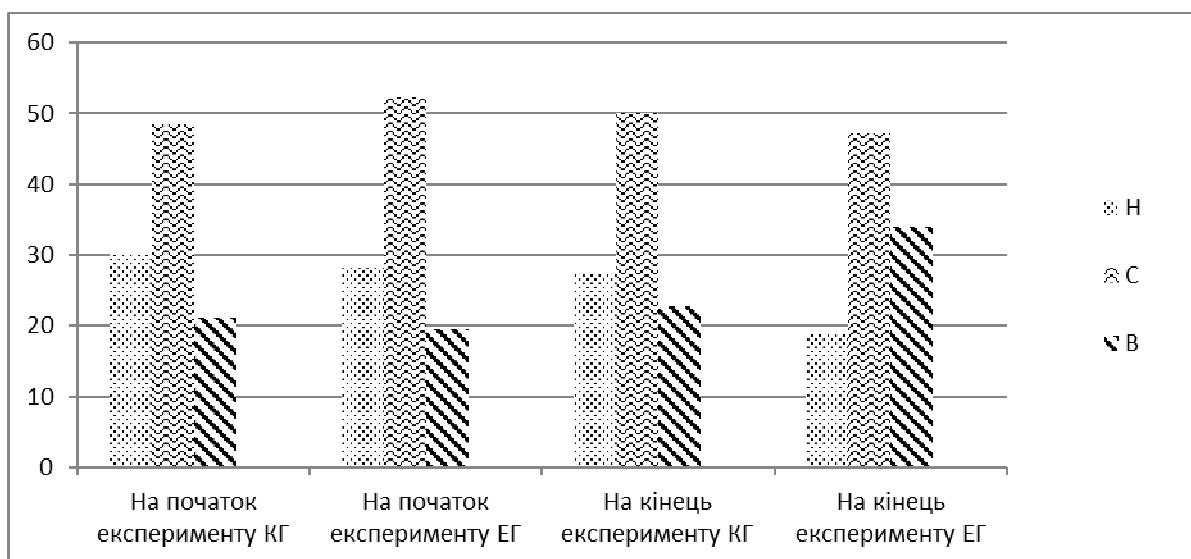

Рис. 2 Динаміка якісних змін сформованості управлінської компетентності студентів контрольної та експериментальної груп

Таким чином, за всіма параметрами відбулися статистично достовірні зміни рівня сформованості управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки, що дає підставу зробити висновок про високу ефективність розробленої моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки, зокрема запропонованих організаційно-педагогічних умов, форм і методів.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано розв'язання наукової проблеми щодо формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки, що виявляється в науковому обґрунтуванні та розробленні моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. Результати дослідження засвідчили досягнення мети, вирішення поставлених завдань і дали змогу сформулювати такі висновки:

1. Аналіз науково-педагогічної та управлінської літератури з професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів дозволив констатувати, що проблема формування в них управлінської компетентності на теоретико-методичному рівні є недостатньо розробленою. З'ясовано основні професійні функції майбутніх інженерів-педагогів у закладах професійної освіти: навчальна, виховна, розвивальна, методична, організаційна, діагностувальна й управлінська, яка пов'язана з управлінням освітнім процесом, розвитком, навчанням, вихованням учнів і колективом учнів. Значущість управлінської функції в професійній діяльності майбутніх інженерів-педагогів спричинила необхідність формування в них управлінської компетентності в процесі професійно-педагогічної підготовки, яка є складовою їх професійної компетентності. У дослідженні визначено сутність

понять «професійно-педагогічна підготовка майбутніх інженерів-педагогів» та «управлінська компетентність майбутніх інженерів-педагогів». Професійно-педагогічна підготовка – це невід’ємна складова професійної підготовки, складний, спеціально організований процес формування професійної компетентності, що забезпечує майбутнім інженерам-педагогам поліфункціональну педагогічну діяльність у закладах професійної освіти та зокрема можливість здійснювати управлінську функцію. Управлінська компетентність майбутніх інженерів-педагогів – це інтегрована якість особистості, що виражається в сформованості управлінських мотивів та цінностей, вмінь і навичок, знань, професійно важливих якостей особистості, які дозволяють ефективно здійснювати управлінську діяльність (ставити цілі, планувати, прогнозувати результати, організовувати, контролювати, здійснювати аналіз, приймати управлінські рішення) та самостійно розв’язувати професійні управлінські проблеми та ситуації з результативного навчання, виховання та розвитку майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної освіти.

2. Визначено критерії, показники та рівні (низький, середній, високий) сформованості управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки: мотиваційний критерій (інтерес до управлінської діяльності в закладах професійної освіти та до вивчення управлінських дисциплін, наявність ціннісних орієнтацій в управлінській діяльності); діяльнісний (рівень сформованості управлінських умінь і навичок (інформаційно-аналітичних, планувально-прогностичних, організаторських, операційних, діагностувальних, самоменеджменту), наявність досвіду управлінської діяльності, здатність до прийняття управлінських рішень); когнітивний (обсяг, рівень та якість управлінських знань, сутності й змісту майбутньої управлінської діяльності в закладах професійної освіти); особистісний (сформованість професійно важливих якостей особистості: комунікативних, морально-етичних, вольових, організаторських, а також орієнтація на самовдосконалення і саморозвиток в управлінській діяльності).

3. Теоретично обґрунтовано й розроблено модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів, яка включає цільовий, методологічний, процесуальний та діагностувальний блоки; базується на методологічних засадах компетентісного, діяльнісного, особистісного та системного підходів; має чітку науково-теоретичну основу, логічну стрункість та послідовність виконання професійних вимог до професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів; забезпечує результат, яким є сформована управлінська компетентність майбутніх інженерів-педагогів; передбачає навчально-методичне забезпечення їх професійно-педагогічної підготовки (зміст, форми організації освітнього процесу, методи, засоби навчання) та реалізується за створених організаційно-педагогічних умов (конкретизація змісту професійно-педагогічної підготовки модулями управлінського контенту; практична спрямованість професійно-педагогічної підготовки; активізація самостійної роботи студентів при вивченні управлінських дисциплін).

4. Розроблено й апробовано навчально-методичне забезпечення процесу формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки (зміст (навчальні програми, навчально-методичні посібники, методичні рекомендації, інструктивна навчальна документація з дисциплін управлінського циклу – навчального модуля «Менеджмент у професійній освіті» до нормативної дисципліни «Методологічні засади професійної освіти», дисципліни за вільним вибором студентами «Педагогічний менеджмент у професійній освіті»), форми організації освітнього процесу (лекції (проблемна, візуалізація, прес-конференція, дискусія), семінарсько-практичні заняття (семінар-дискусія, семінар-дослідження, практичні роботи), самостійна робота, педагогічна практика), методи (бесіда, дискусія, блок-опитування, метод аналізу педагогічних ситуацій, метод проєктів, метод мозкової атаки та дослідницькі методи) й засоби (словесні (навчально-методичні посібники), візуальні (навчальні фільми, таблиці, схеми, презентації), інформаційно-комунікаційні (комп'ютери, ноутбуки, планшети, мультимедійний проєктор)) навчання.

5. Експериментально перевірено ефективність моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. Узагальнення результатів формувального етапу педагогічного експерименту, підтверджене за допомогою методів математичної статистики, зокрема розрахунку непараметричного критерію Пірсона χ^2 та t -критерію Стьюдента, засвідчило значні відмінності у кількісних та якісних показниках рівнів сформованості управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. Так зменшилася кількість студентів з низьким та середнім рівнями сформованості управлінської компетентності в експериментальній групі (на 9,42 % і 5,07 % відповідно) та низьким рівнем в контрольній групі (на 3,04 %) й відповідно збільшилася кількість студентів із середнім та високим рівнями в контрольній групі (на 1,52 % і 1,52 % відповідно) та з високим рівнем в експериментальній групі (на 14,49 %).

Викладені в дисертації результати досліджень і висновки не претендують на остаточне й вичерпне розв'язання проблеми формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. Перспективи подальших розробок убачаємо у визначенні шляхів підвищення ефективності професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів, зокрема через застосування інноваційних технологій навчання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Керекеша-Попова О.В. Особливості управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів. *Молодь і ринок : науково-педагогічний журнал*. Дрогобич : Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. 2016. № 11–12. С. 159–163.

2. Керекеша-Попова О.В. Управлінська компетентність майбутніх інженерів-

педагогів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка*. 2017. №149. С. 28–33.

3. Керекеша-Попова О.В. Модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. *Наукові праці ДонНТУ. Серія : Педагогіка, психологія і соціологія*. 2018. № 2 (23). С. 21–28.

4. Керекеша-Попова О.В. Специфіка професійної діяльності та професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 62. Т2. С. 114–118.

5. Керекеша-Попова О.В. Експериментальна перевірка ефективності моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. *Молодь і ринок : науково-педагогічний журнал*. Дрогобич : Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка 2019. № 2. С. 166–171.

Статті в наукових іноземних виданнях

6. Kereksha-Popova O.V. The peculiarities of managing activity of future engineers-teachers. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VII (77), Issue : 188, 2019. P. 25–30a.

Матеріали науково-практичних конференцій, тези доповідей

7. Керекеша-Попова О.В. До питання про управлінську компетентність майбутніх інженерів-педагогів. *Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції ; м. Львів, 23–24 грудня 2016 р., 2016. С. 185–187.

8. Керекеша-Попова О.В. До питання про управлінську компетентність. *Актуальні проблеми психології і педагогіки* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції ; м. Харків, 10–11 листопада 2017 р., 2017. С. 65–68.

9. Керекеша-Попова О.В. До питання про специфіку професійної діяльності та професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів. *Психологія та педагогіка : сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції ; м. Львів, 27–28 жовтня 2017 р., 2017. С. 127–129.

10. Керекеша-Попова О.В. Особливості управлінської діяльності майбутніх інженерів-педагогів. *Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції ; Частина 1. м. Київ, 12–13 липня 2019 р., 2019. С. 78–83.

11. Керекеша-Попова О.В. Модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. *Пріоритетні напрями вирішення актуальних проблем виховання і освіти* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. м. Харків, 26–27 липня 2019 р., 2019. С. 72–76.

Навчально-методичні посібники

12. Керекеша-Попова О.В. Менеджмент у професійній освіті : навчально-методичний посібник. Бердянськ : БДПУ, 2018. – 240 с.

13. Керекеша-Попова О.В. Педагогічний менеджмент у професійній освіті:

навчально-методичний посібник. Бердянськ : БДПУ, 2018. – 212 с.

АНОТАЦІЇ

Керекеша-Попова О.В. Формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Бердянський державний педагогічний університет. – Бердянськ, 2020.

У дослідженні теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки, яка складається з цільового, методологічного, процесуального та діагностувального блоків; забезпечує результат, яким є сформована управлінська компетентність майбутніх інженерів-педагогів; передбачає навчально-методичне забезпечення їх професійно-педагогічної підготовки (зміст, форми організації освітнього процесу, методи та засоби навчання) та реалізується за створених організаційно-педагогічних умов (конкретизація змісту професійно-педагогічної підготовки модулями управлінського контенту; практична спрямованість професійно-педагогічної підготовки; активізація самостійної роботи студентів при вивченні управлінських дисциплін). Визначено сутність понять «професійно-педагогічна підготовка майбутніх інженерів-педагогів», «управлінська компетентність майбутніх інженерів-педагогів».

Розроблено й впроваджено в процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 015 Професійна освіта: дидактичні комплекси навчального модуля «Менеджмент у професійній освіті» до нормативної дисципліни «Методологічні засади професійної освіти» та дисципліни вільного вибору студентами «Педагогічний менеджмент у професійній освіті», що містять навчальні програми, матеріали лекцій, семінарсько-практичних занять, матеріали для самостійної роботи студентів, контрольно-діагностувальні матеріали; навчально-методичні посібники «Менеджмент у професійній освіті» та «Педагогічний менеджмент у професійній освіті».

Ключові слова: професійно-педагогічна підготовка майбутніх інженерів-педагогів, формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів, модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів.

Kerekasha-Popova Olena Volodimirivna. Formation of managerial competence of the future engineer teachers in the process of vocational and pedagogical training. – Qualification Scientific Thesis Copyright.

A thesis submitted for the degree of Candidate of Science in Pedagogy. Speciality

13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education – Berdiansk State Pedagogical University; Ministry of Education and Science of Ukraine. – Berdiansk, 2019.

In the dissertation

for the first time it has been theoretically justified, developed and experimentally tested the model of formation of managerial competence of the future engineer teachers in the process of vocational and pedagogical training, which consists of target, methodological, procedural and diagnostic blocks; provides the result, which is formed managerial competence of future engineer teachers; provides for the introduction of training and methodical teaching (content, forms, methods, means of training) and has been implemented through the created organizational and pedagogical conditions (specification of the content of vocational and pedagogical training by modules of management content; practical orientation of vocational training; activation of students' independent work in studying management disciplines); has been defined the essence of the concepts of "vocational and pedagogical training of future engineer teachers ", "managerial competence of future engineer teachers";

the terminological apparatus *has been clarified* in the context of the formation of managerial competence of future engineer teachers, in particular: "professional competence of future engineer teachers", "managerial competence of a specialist", the interpretation of which is focused on the subject of research; criteria and indicators of managerial competence of future engineer teachers in the process of their vocational and pedagogical training;

the content of vocational and pedagogical training of future engineer teachers *has been improved* due to introduction of modules of management content, management disciplines and their educational and methodological support;

The ideas for the use of competent, active, personal and systematic approaches in the vocational and pedagogical training of future engineer teachers and the ideas of formation of managerial competence of future engineer teachers *have been further developed*.

On the basis of analysis and generalization of literary sources, experience of training future engineer teachers, their main professional functions in vocational education establishments were found out: educative, educational, developmental, methodical, organizational, diagnostic and managerial, which is connected with management of educational and productive processes, educational management of students or a group of students. Significance of managerial function in the professional activity of future engineer teachers caused the necessity of forming their managerial competence in the process of vocational and pedagogical training, which is the integral part of their professional competence.

In the research it *has been clarified* the content of such concepts as "professional competence of future engineer teachers", "managerial competence of a specialist". Professional competence of future engineer teachers has been considered as an integrated quality of the person, which implies the formation of practical skills on the basis of theoretical knowledge, development of professional motives and values, significant personal qualities and provides them with the ability to perform appropriate functions in professional activity, and the situation of effective training, education and development of future skilled workers in vocational education institutions. The professional competence

of future engineer teachers is the result of their professional training and an important condition for its effectiveness. The managerial competence of a specialist in the dissertation is considered as an integrated quality of personality, which is expressed in the formation of managerial motives and values, skills, knowledge, professionally important qualities of the individual, which will allow to carry out management activities (set goals, plan, predict, result analyze, make management decisions) effectively and manage management problems and situations independently.

The essence of the concepts "professional-pedagogical training of future engineer teachers" and "managerial competence of future engineer teachers" has been defined. Vocational pedagogical training is an integral part of professional training, a complex, specially organized process of professional competence formation, which provides future engineer teachers with multifunctional pedagogical activity in vocational education institutions and in particular the possibility to perform a managerial function. Managerial competence of future engineer teachers is an integrated quality of the personality, which is expressed in the formation of managerial motives and values, skills, knowledge, professionally important qualities of the individual, which allow to carry out managerial activity (set goals, plan, predict results, , to analyze, make management decisions) effectively and solve professional management problems and situations on the effective training, education and development of future skilled workers in vocational education independently.

It has been found out that the managerial competence of future engineer teachers has a complex multicomponent structure that contains motivational (a set of motives and value orientations in management activities, professional orientation of the person and professional beliefs), activity-oriented (a complex of managerial skills and abilities: informational and analytical, planning, predictive, organizational, operational, diagnostic and self-managerial), cognitive (knowledge about the content, methods, forms and technologies of management) and personal (the set of vocational components of the individual qualities (communicative, moral-ethical, volitional, organizational and self-management), which are closely interrelated to each other and manifested in management activities and directed to the realization of managerial functions.

In the research the model of formation of managerial competence of future engineer teachers in the process of vocational-pedagogical training was developed. It includes target, methodological, procedural and diagnostic blocks. It is based on substantiated structural components, which are logically interconnected and constitute the systemic unity: purpose, tasks, methodological methods and principles, content (modules of management content, management disciplines), organizational forms, methods and means of teaching, organizational and pedagogical conditions, criteria, indicators and levels of the formation of abilities, skills and knowledge, as well as the expected result.

The purpose of the model (to form a medium and high level of managerial competence) determines the content of the main tasks of the process of vocational and pedagogical preparation of future engineer teachers (formation of stable value relation and interest in future management activities and motivation for its effective implementation in vocational education institutions; student acquisition of managerial skills and skills for analysis, planning, organization, implementation, regulation, control of educational or

productive processes, assessment of their results and effective decision-making, mastering of managerial knowledge as a theoretical basis in the field of management of educational processes, upbringing and development of the individual of the student or group of students, development of professional important managerial qualities of the individual). The model is based on methodological approaches (skill, activity-oriented, personal) and principles (general didactic (scientific, systematic, optimal, unity of theory and practice, consciousness and activity, integrity) and specific (problematic situation and motivation of educational activity)) , as well as accumulates organizational forms (problem lectures, lectures-visualizations, lectures as press-conferences, lectures-discussions, seminar-discussion, seminar-research, practical work, independent work, pedagogical practice), methods (conversation, discussion, block-questioning, case study method, project method, brainstorming and research methods), and means (verbal (educational manuals), visual (educational films, tables, diagrams, presentations), information and communication (computers, laptops, tablets, multimedia projector)) of formation of managerial competency of future engineer teachers in the process of professional pedagogical training.

The result of the implementation of the model is the medium and high levels of managerial competence of future engineer teachers in the process of vocational and pedagogical training.

The effectiveness of the model of forming the managerial competence of future engineer teachers in the process of vocational and pedagogical training has been experimentally tested. The generalization of the results of the formative stage of the pedagogical experiment, confirmed by the methods of mathematical statistics, in particular the calculation of the nonparametric Pearson fitting criterion or the χ^2 (X squared) criterion and Student's T-Test, has shown the significant differences in quantitative and qualitative indicators of the levels of formation of managerial competence of future engineer teachers in the process of vocational and pedagogical preparation. Thus, the number of students with low and medium levels of management competence in the experimental group (by 9.42% and 5.07% respectively) and the low level in the control group (by 3.04%) decreased and accordingly the number of students with medium and high the levels in the control group (by 1.52% and 1.52% respectively) and with the high level in the experimental group (by 14.49%) also decreased.

The practical significance of the results of the research is that it was developed and implemented in the process of vocational and pedagogical training of future engineer teachers on the first (bachelor's) higher education level specialist 015 Professional Education: the training module "Management in vocational education" to the normative discipline "Methodological Foundations of vocational education"; special course (variable component) "Pedagogical management in vocational education".

Key words: professional-pedagogical preparation of future engineer teachers, formation of managerial competence of future engineer teachers, model of formation of managerial competence of future engineer teachers.

Підписано до друку **04.02.2020 р.**
Гарнітура «Times New Roman». Формат 60x84/16. Папір офсет.
Друк – оперативний. Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1,1
Тираж 100 прим. Зам. № 220

Друк ПП Скребейко П.В.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виробників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 1509 від 26.09.2003 р.
м. Мелітополь, вул. М. Грушевського, 5
тел.: 097-930-42-50